ואימא לדידה. תימה היכי מלי למימר שיהא שלה הא אמרינן בפרק קמא דקידושין (דף ד:) ואלטוריך למכתב כי יקח ואלטוריך למכתב וילקה חנם דאי כתב רחמנא כי יקח הוי אמינא כספא דידה הוי כתב רחמנא וילקה חנם ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאמר דאמר יליף דכוותה קא ממעט אבל אי לאו היה שום משמעות מוילקה חנם שיהא של אב מייתורא לא הוה אמרינן שיהא שלו: **השתא** אביה מקבל קידושיה דכתיב **את בתי נתתי** וגו'. תימה למאי דסלקא דעתין דשמא אמאי אלטוריך וילקה חנם דמקדשה בכספא דשמעינן מכי יקח ומאת בתי שמעינן לה דלא הוי לדידה:

ואימא הני מילי קטנה. ומע"ג דקרא בנת עונשין מייתי ס"ק בתי נתתי כשהיתה קטנה וא"ת הא לקטנה לא אלטוריך קרא דשמא זבוני מזכין לה כסף קידושיה מיבעיא דבכה"ג קאמר בשמוך גבי מעשה ידיה וי"ל דגבי מעשה ידיה קאמר שפיר דכיון שיש לו כח למכור מעשה ידיה לאחר פשיטא שהם שלו אבל מה ענין קידושין אבל מכירה אע"ג דיכול האדון לייעדה בכסף קנייתה היינו משום דגזירת הכתוב הוא דיכול לייעדה בכסף קנייתה אבל שאר קידושין אימא דאין האב זוכה בהן כלום ועי"ל דאמעשה ידיה פשיטא ליה שהם שלו כל זמן שיכול למוכרה דהיינו עד נערות אבל משום דמלי מזכן לה עד נערות לא שמעינן שיהא שלו כסף קידושין שהיא מתקדשת בו לעולם ועוד דאת בתי נתתי אינו מיותר ואלטוריך אפילו לקטנה דאלטוריך לאשמעינן דאב נאמן לאסור את בתו) ולפי המסקנא ע"כ לא אמת אלא שהיא דדרשינן דשמא אביה מקבל קידושיה היינו מפשטיה דקרא:

ממונא מאיסורא לא ילפינן. וא"ת נילף מהפרת נדרים דאביה יכול לקדשה דהיינו איסורא מאיסורא וממילא שמעינן דכספא דאביה הוי כדאמר לעיל דשמא אביה מקבל קידושיה איהי שקלה כספא וי"ל דאיסורא דאית ביה ממונא לא ילפי': **יציאה** דכוותה קא ממעט. פי' בקונטרס בלשון שני וכן פירש רבינו חננאל דכוותה היינו מה התם בנערה אף הכא נמי להאי אדון מרבינן כסף בנערה ואין נראה דאכתי תקשי ואימא לדידה אלא פירוש הקונטרס עיקר והשתא כיון דשמעינן מהאי קרא דכספא דאביה הוי סברא הוא דאיהו נמי מקבל דהשתא אביה שקיל כסף קדושיה ואיהי תקדוש נפשה:

לענין הפרת נדרים נפקא לה מרשותו. הכי נמי הוה מצי למימר דלענין אכילת תרומה נפקא לה מרשותו דאם בת כהן לישראל היא אינה אוכלת בתרומה כדאמרינן בים מותרות (יבמות דף פז. ושם) אלא ניחא ליה למנקט הפרת נדרים שהפסיד כחו שהיה לו בה להפר נדריה דומיא דיציאת אדון שמפסיד מעשה ידיה: **זכאי** במציאתה משום איבה. מדאורייתא ליכא למילף שתהא מציאתה לאביה כמו שקידושיה לאביה דשאני קידושין דלא קטרחא בהו כלל אבל מציאתה דקטרחא להגביה מציאתה וכה"ג עדיף לריכותא בים קידושין (דף ד:) דלא גמרינן מעשה ידיה מקידושיה דלא קא טרחא בהו כלל ואם תאמרי נילף מתרוייהו דהשתא ומה הנך דמחמת גופה קא אתו הוי דאב מציאה לכ"ש וי"ל דמה להנך שהאב נפסל על ידיהן דעל ידי קידושין היא מפקעת עצמה ממנו ומעשה ידיה כדאמרינן בים קידושין (ג"ז סט):

מ"ר

דקידושין ג: ה. לקמן פה:, כ) [נדה מז.], ג) [קדושין ג: כל הסוגיא ע"ש], ד) [עיל מ: קידושין ג:, [לקמן מו.], ה) [בכרכות יט: וש"נ], ו) נדרים מז. עד: יבמות כט:, [עיל לט. קידושין ד:, ז) [לקמן עד. קידושין ט:], ח) [דף ד.], ט) [שם], י) [פ' משפטים מ' כמן], כ) [דף ד: ואילך], ל) [עיל כב.].

תורה אור השלם

1. וְאִם שֹׁלֹשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: שמות כא יא
2. וְאָמַר אָבִי הַנַּעֲרָ אֶל הַזְּקֵנִים אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה וַיִּשְׂנָאֶהָ: דברים כב טז
3. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:
במדבר ל יז
4. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים: שמות כא ז
5. הָיְתָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר:
דברים כד ב

לעזי רש"י

קלימל"ש. חלילים (כלי-נגינה).

מוסף רש"י

האב זכאי בבתו בקידושיה. שהכסף יהיה שלו והוא מקבל הפטר והוא מוסרה לגיהא על כרחה לשם קידושין בעודה נערה (קדושין ג:). **ויצאה חנם.** גבי אמה העבריה היינא מרשות אדון בסימני נערות ומלי למיתבא ויצאה חנם, ולא בעי אין כסף, אלא למילדא ליה אין כסף לאדון זה שיוצאה ממנו, **אבל יש כסף לאדון אחר.** כשיוצאה ממנו (שם). **ואימא לדידה.** הוי אלי כסף, דהא לא כתיב אין לו כסף, דתיקוק מינה אין כסף לאדון זה כו', אלא הכי דוק מינה אין כסף ביציאה זו אבל יש כסף ביציאה אחרת ולעולם לדידה (שם). **איהי שקלא כספא.** בתמיה, אפסר שעל חנם זיכוו הכתוב בקבלת קדושיה (שם). **ואימא הני מילי.** דזכי ליה לכנסם, **קטנה.** בקטנה אמין לה יד, דלאו בת דעה היא, ומע"ג דקרא דמוציא שם רע בנערה כתיב, דכתיב ומתנו לאבי הנערה, לעולם דקדשה ניהלה בקטנותה (שם). **אבל נערה** דאית לה יד. משכחינא שמי שערות גדולה לכל דבר, לכל עונשין וממון, שמקחה מקח וממכרה ממכר, איהי תקדיש נפשה כו' (שם). בנעורייה בית אביה. הכי דרש לה כל זמן שבנעורייה היא של אביה, דכל שבח הנאה לאביה הוא (שם). **לאמה.** קרא יתירא הוא ודרש ליה אמו הרי היא לו לאמה, ובכתו נערה אשמעינן דאי בקטנה לא אלטוריך, דשמא זבוני מזכין לה מעשה ידיה מבנעורייה (שם). תיפוק ליה מבנעורייה. אי מייתי הוי מלי למילף, אלא על כרחך מדלא יליף מהתם שמעינן מינה לא לשם נעורים אמאי דלגופיה אלטוריך גבי נדרים

אבל יש כסף לאדון אחר דכי נפקא מ' שמות אב לרשות בעל אית ליה כסף קידושין: ובמעשה ידיה מגלן אמר ר"ה א"ר מניין למעשה הבת שהן לאביה שנא' וכי יִמכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה פי' מלאמה דהוא יתר קדרישׁ:

תוספות רי"ד

מתני' האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר דכביאה. פי' האב זכאי לקדש את בתו בעודה קטנה או נערה בין בכסף בין בשטר. כי' כותב לו על הנייר בתך מקודשת לי והאב מקבל השטר ממנו ומקנה אותה לו כי' וכן מקבל הכסף ממנו ומקנה אותה לו בו וכן בביאה יכול למוסרו לו לבא עליה לשם נשואין. ובפ"ק דקידושין מפרש להו דבכל ד"מ מיקדשו כסף אתיא קיחה ריחה משדה עפרון שטר כ"קשי' יציאה להויה ביאה כי' יקח איש אשה ובעלה: ר"מאי ובהפרת נדריה פי' שמפר נדרים שלה כל זמן שהיא נערה ומקבל את גיטה פי' אם נתגרשה מן האירוסין בעודה קטנה או נערה. אבל אם בגרה או נשאת אין לו רשות בה. ואינו אוכל פירות בחייה פי' אם נפלו לו פירות מבית אמה אינו אוכל פירותיהן אלא עושה כן סגולה. נשאת יתר עליו בעל שהוא אוכל פירות בחייה פי' זוכה במציאתה ומעשה ידיה ובהפרת נדריה אם יתר עליו הבעל שהוא אוכל פירות כל פירות נכסיה בתקנת חכמים. וחייב במזונותיה פי' מ"אא"כ האב חייב דהכי תקן לקמן בפירקין האב אינו חייב במזונות בתו. אלא תקנה הוא שתיקנו גאונים הראשונים. ובפירקונה פי' מפני שהוא תנאי ב"ד שלא כותב לה אם תשתבאי אל תקנך. ובקבורתה פי' אם מתה בחייו מפני שהוא יורש קבורתה ר"י אומר אפילו עכשיו שבישראל לא יפחות לו מב' חלילים ומקוננת פי' חלילים שיספידוה בהן ומקוננת אחת שתקונן עליה: בי' ירושלמי מנ"ל. דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה. פי' אי מה בראשון אב לתתה לכל מי שיחפרון ומנין שזוכה בכ"ש קידושין דכתיב ויצאה חנם אין כסף אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ונ"ו אב. פי' מכשמע שנאמר ויצאה חנם איני יודע שאין כסף ומת"ל אין כסף וקרא יתר הוא לדרשא אחא אין

מסורת הש"ס

ו) קדושין ג: ה. לקמן פה:, כ) [נדה מז.], ג) [קדושין ג: כל הסוגיא ע"ש], ד) [עיל מ: קדושין ג:, [לקמן מו.], ה) [בכרכות יט: וש"נ], ו) נדרים מז. עד: יבמות כט:, [עיל לט. קידושין ד:, ז) [לקמן עד. קידושין ט:], ח) [דף ד.], ט) [שם], י) [פ' משפטים מ' כמן], כ) [דף ד: ואילך], ל) [עיל כב.].

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ג מהל' נערה בתולה הל' י' סמג עשין נה טוש"ע סי' קמז:
מא ב מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה יא וס' יז מהל' גירושין הלכה יג סמג עשין מח עד טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף ג ומוש"ע מ"מ סי' רע סעיף ב:
מב ג מיי' פי"ח מהל' נדרים הל' ו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעי' ח:
מג ד מיי' פ"ב מהל' גירושין הל' יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמא סעיף ד:
מד ה מיי' פ"ד מהל' מוכר הל' יט סמג עשין ע טוש"ע חו"מ סי' תכד סעיף ז:
מה ו מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ג ופכ"ג הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ג:
מו ז מיי' פי"ב שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ב:
מז ח מיי' פי"ד שם הל' כג סמג לאוין פא טוש"ע שם סימן פט סעיף ח:

משום איבה. דכיון דאינו חייב במזונותיה אי אמרת מגיאתה שלה איכא איבה ולא זיין לה תו: **הא דזכי ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה.** את בתי נתתי כל נתינות שבה במשמע ואותו היום דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף יב: ושם) גבי מציאת בנו ובתו הקטנים לא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שולחן אביו זהו קטן קטן ואינו סמוך על שולחן אביו זהו גדול היינו דווקא בקטן אבל בקטנה אפילו אינה סמוכה על שולחן אביה הויא מציאתה לאב משום איבה שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין ולשמואל דאמר התם קטן קטן ממש אפי' אין סמוך על שולחן אביו משום דבשעה שמוצאה מרילה אצל אביו ל"ל לפ"ה [3]דמתני' דהתם לגדלין קתני קטנה אפילו באינה סמוכה נערה בסמוכה וגדול הסמוך על שולחן אביו הוי מציאתו לעצמו לשמואל דליכא למיחש כולי האי לאיבה בבנים כמו בבנות דזילא בהו מילתא לחזר על הפתחים אבל קשה לפ"ה דפשיטא ליה לעילא[4] דמציאתה לאחר מיתת האב לעצמה אע"ג דיזונית מן האחין ומה שפירש בקונטרס לעיל דלהכי פשיטא ליה לעצמה אלא שייך בהו איבה כיון דבעל כרחייהו מיתזנא אין נראה לרשב"א דשייך איבה אפילו היכא דקא מיתזנא בעל כרחייהו אלא שלא יטריחוה כל שעה לב"ד במזונות כדמוכח לקמן בפרק אלמנה (דף לה: ושם) דאלמנה מעשה ידיה ליתומים אע"ג דבעל כרחייהו מיתזנא ומעשה ידיה אינן של בעל אלא משום איבה כדאמר בפרק אע"פ (לקמן דף נח:) מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה ולפי' ר"י ניחא ואע"ג דמציאת אשה לבעלה אינה אלא משום איבה [5]ואמר בפרק אלמנה (לקמן דף לו.) דגבי יתומים מיהוי לה איבה ואיבה ההיא איבה לאו משום מזונות הוא אלא דמיא למעשה ידיה אלא איבה דקטנה ובקטנה דידה ודיתומין והכא עם האחים לא חייבין כיון דליכא איבה דמזונות ועוד נראה לר"י דמציאתה דומיא דקידושיה דהוי לאב אפילו אינה סמוכה על שולחנו ומעשה ידיה נמי אפילו אינה סמוכה דאב: **דזכי** ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה. פירש בקונטרס דכתיב את בתי נתתי ואע"ג דקרא כשהיתה קטנה כדפרישית לעיל אלא דנלמדו הכי פריך שפיר ועי"ל דהא דפריך לעיל ה"מ קטנה משום דאכתי לא קיים בה שיהא לאב שום כח בנערה אבל הכא דכבר למד שיש לו כח לקדשה תו ליתא לן לאוקמא קרא בקטנה דווקא ולפ"ה דלעיל דזינתה אחר המופה לא הויא בסקילה ע"כ מופה הויא בנערות מדנסקלה על זנות בית אביה ול"ע אמאי לא גמרינן קידושין מחופה: **דמסר** לה בשבתות וי"ט. אע"ג דאמר במו"ק (דף מ: ושם) ושמחת בחגך ולא בחשמן דאין נושאין נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה ודרשה גמורה היא כדאמר בחגיגה (דף מ: ושם) דהוי מדאורייתא איכא למימר הכא איירי שעה אחת לפני יו"ט שהוא כיו"ט לענין מלאכה דמוספת דאורייתא ובטילה באותה שעה מן המלאכה ל"ע כשמסרה האב לשלוחו הבעל או נשואין בלא סעודה אע"ג דאמר בהחולץ (יבמות דף מג: ושם) דנשואין בלא סעודה איכא שמחה לא חשיבא שמחה כולי האי שיהא אסור ליום ניו"ט מטעם זה: **השתא** זבוני מזבן לה בו' **כי איצטריך קרא לנערה.** הקשה ר"ר יעקב מאורלינ"ש דאמאי איצטריך בנערכין (דף כט:) למילף מק"ו דאין אדם יכול למכור את בתו כשהיא נערה להשתא מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר תיפוק ליה מהכא דאין יכול למוכרה מדאיצטריך לאמה דאי יכול למוכרה מה צריך קרא פשיטא דהשתא זבוני מזבן לה מעבד כו' ושמעתי בשם מורי הר"ם דמהכא נמי לא ידעינן אלא מכח ק"ו דהשתא זבוני מזבן לה ולי נראה דאי לאו ק"ו דהתם ה"א דאמאי מזבן לה והוה דרשינן מלאמה דמעשה ידיה לאביה אפי' בבוגרת[6]: **כתב** לה פירות כסות ובלים. למאי דמוקי בקונטרס הך בריתא מן האירוסין הא דקתני לקמן אלוחי האב עם אלוחי הבעל כו' מתה אביה יורשה אחיו כרבנן ומיהו בנישואין כ"ע מודו דקתני בסיפא דהיא ואין נראה לר"ת דאי מן האירוסין למה קבעה אמתני' דהכא דאיירי בנישאת ועוד אמאי זכה לרבי נתן הא קתני שכתב [7] שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה והא לא בא ועוד דמסיק אבל הכא משום איחתוני הוא ואי באירוסין אירוסין לא הוי קרי חיתון אלא איקרובי דעתא כדלקמן ברש"א עפ"פ (דף נ.) ואע"ג דבפרק הנושא (לקמן דף קב.) קאמר גבי כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכו' דאיירי באירוסין בהיא הגאה דאיתמי אהדדי גמרי ומקנו באמירה יש לומר דה"פ בהיא הגאה שיבואו לבסוף לידי חיתון נשואין גמרי ומקנו אהדדי אף בשעת אירוסין ונראה לר"ת דהך בריתא בנשואין מיירי וטעמא דלא זכה לתנא קמא משום דאמר סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניא זו אלא ע"מ שתהנה בתו ממנה כמו הבעל ולרבי נתן ליתא ליה אומדנא וזכה הבעל וקאמר לימא דבפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן קמיפלגי דמ"ד לא זכה כרבי אלעזר ואע"ג דהתוא דר"ל באירוסין והכא בנישואין מכל מקום מדמה להו כי היכי דאזיל ר' אלעזר בתר אומדנא דלא כתב אלא על מנת לכונסה ה"נ אזיל בתר אומדנא שלא כתב אלא על מנת שתהנה בתו ולבתר הכי קאמר למ"ד זכה דעד כאן לא קאמר ר"ל אלא מדידיה לדידה דלא אקני לה אלא ע"מ לכונסה משום חיבת חופה אבל מדידה לדידה אפי' ר"ל מודה דדי לנו באומדנא של חיתון נישואין אע"ג דאיכא תו אומדנא אחרינא די לנו באומדנא זו כיון דהוי

משום איבה: במעשה ידיה: מנלן [6]דאמר רב הונא אמר רב מנין שמעשה הבת לאב שנאמר [1]וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה ואימא הני מילי קטנה דמצי מזבן לה אבל נערה דלא מצי מזבן לה מעשה ידיה דידה הוו מסתברא דאביה הוו דאי ס"ד מעשה ידיה לאו דאביה אלא הא דזכי ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה היכי מצי מסר לה הא קמבטל לה ממעשה ידיה [3]פריך רב אחאי אימא דיהיב לה שכר פקעתה אי נמי דמסר לה בלילא אי נמי [8]דמסר לה בשבתות וימים טובים אלא קטנה לא צריכא קרא השתא זבוני מזבין לה מעשה ידיה מיבעי [אלא] כי איצטריך קרא לנערה: בהפרת נדריה: מנלן דכתיב [2]בנעוריה בית אביה: ומקבל את גיטה: מנלן דכתיב [3]ויצאה והיתה [4]איתקוש יציאה להוייה: ואינו אוכל פירות בחייה: ת"ר האב אינו אוכל פירות בחיי בתו רבי יוסי ברבי יהודה אומר האב אוכל פירות בחיי בתו במאי קמיפלגי ת"ק סבר בשלמא בעל תקינו ליה רבנן פירי דא"כ מימנע ולא פריק אלא אב מאי איכא למימר דמימנע ולא פריק בלאו הכי פריק לה ור' יוסי בר' יהודה סבר אב נמי מימנע ולא פריק סבר כיסא נקיטא עילוה תיזיל ותפרוק נפשה: ניסת יתר עליו הבעל שהוא אוכל כו': ת"ר כתב לה פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה מתה לא זכה הבעל בדברים הללו משום רבי נתן אמרו זכה הבעל בדברים הללו לימא בפלוגתא דרבי אלעזר בן עזריה ורבנן קמיפלגי דתנן [7]נתארמלה או נתגרשה בין מן הנשואין בין מן האירוסין גובה את הכל ר"א ב"ע אומר מן הנשואין גובה את הכל ומן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא

מ"ד

לר"י דמציאתה דומיא דקידושיה דהוי לאב אפילו אינה סמוכה על שולחנו ומעשה ידיה נמי אפילו אינה סמוכה הויא העדפה לאב: **דזכי** ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה. פירש בקונטרס דכתיב את בתי נתתי ואע"ג דקרא כשהיתה קטנה כדפרישית לעיל אלא דנלמדו הכי פריך שפיר ועי"ל דהא דפריך לעיל ה"מ קטנה משום דאכתי לא קיים בה שיהא לאב שום כח בנערה אבל הכא דכבר למד שיש לו כח לקדשה תו ליתא לן לאוקמא קרא בקטנה דווקא ולפ"ה דלעיל דזינתה אחר המופה לא הויא בסקילה ע"כ מופה הויא בנערות מדנסקלה על זנות בית אביה ול"ע אמאי לא גמרינן קידושין מחופה: **דמסר** לה בשבתות וי"ט. אע"ג דאמר במו"ק (דף מ: ושם) ושמחת בחגך ולא בחשמן דאין נושאין נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה ודרשה גמורה היא כדאמר בחגיגה (דף מ: ושם) דהוי מדאורייתא איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יו"ט שהוא כיו"ט לענין מלאכה דמוספת דאורייתא ובטילה באותה שעה מן המלאכה ל"ע כשמסרה האב לשלוחו הבעל או נשואין בלא סעודה איכא שמחה אלא דאמר בשם מורי הר"ם דמהכא נמי לא ידעינן אלא מכח ק"ו דהשתא זבוני מזבן לה ולי נראה דאי לאו ק"ו דהתם ה"א דאמאי מזבן לה והוה דרשינן מלאמה דמעשה ידיה לאביה אפי' בבוגרת[6]: **כתב** לה פירות כסות ובלים. למאי דמוקי בקונטרס הך בריתא מן האירוסין הא דקתני לקמן אלוחי האב עם אלוחי הבעל כו' מתה אביה יורשה אחיו כרבנן ומיהו בנישואין כ"ע מודו דקתני בסיפא דהיא ואין נראה לר"ת דאי מן האירוסין למה קבעה אמתני' דהכא דאיירי בנישאת ועוד אמאי זכה לרבי נתן הא קתני שכתב [7] שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה והא לא בא ועוד דמסיק אבל הכא משום איחתוני הוא ואי באירוסין אירוסין לא הוי קרי חיתון אלא איקרובי דעתא כדלקמן ברש"א עפ"פ (דף נ.) ואע"ג דבפרק הנושא (לקמן דף קב.) קאמר גבי כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכו' דאיירי באירוסין בהיא הגאה דאיתמי אהדדי גמרי ומקנו באמירה יש לומר דה"פ בהיא הגאה שיבואו לבסוף לידי חיתון נשואין גמרי ומקנו אהדדי אף בשעת אירוסין ונראה לר"ת דהך בריתא בנשואין מיירי וטעמא דלא זכה לתנא קמא משום דאמר סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניא זו אלא ע"מ שתהנה בתו ממנה כמו הבעל ולרבי נתן ליתא ליה אומדנא וזכה הבעל וקאמר לימא דבפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן קמיפלגי דמ"ד לא זכה כרבי אלעזר ואע"ג דהתוא דר"ל באירוסין והכא בנישואין מכל מקום מדמה להו כי היכי דאזיל ר' אלעזר בתר אומדנא דלא כתב אלא על מנת לכונסה ה"נ אזיל בתר אומדנא שלא כתב אלא על מנת שתהנה בתו ולבתר הכי קאמר למ"ד זכה דעד כאן לא קאמר ר"ל אלא מדידיה לדידה דלא אקני לה אלא ע"מ לכונסה משום חיבת חופה אבל מדידה לדידה אפי' ר"ל מודה דדי לנו באומדנא של חיתון נישואין אע"ג דאיכא תו אומדנא אחרינא די לנו באומדנא זו כיון דהוי

מסורת הש"ס

א) לעיל מ: [מו:] קידושין ג.. ב) [קידושין יג. וש"נ], ג) [שם ה. וש"נ], ד) [לקמן נד: פט: ב"מ יח.], ה) [דברים כב], ו) [במדבר ל], ז) [ע"ב], ח) גי' מהרש"ל דמתני' דהכא הוי לגדלין יבל"ל, ט) [דף מג.], י) [ויקרא"ל אמר טעם אחר אלא תגנוב משל בעלה ומאמר מגאתי. מ"ר], כ) וכזה מיתרצא פירכא אחריתא דאמאי איצטריך אין כסף ולאחר חנם חד לבוגרת ותד לנערות לכתוב חד וע"כ מוקמינן לנערות דאי לבוגרת אמאי איצטריך לאמה אלא ע"כ דהוי מוקמינן לה לבוגרת יהוי דרשינן מלאמה דמעשה ידיה דבוגרת לאב ויש מפרשים דאי לאו ק"ו דבריתא ה"א דאמאי מזבן לה לאמה איצטריך דאמאי לנערה שנתארסה ונתגרשה שאינו יכול למוכרה דכיון שפירש עליהו עליה דהייני קידושין שוב אינו יכול למוכרה והקשה ה"ר ידידיה מנרבונורק דאמאי איצטריך ק"ו ע"כ לא אלא מזבן לה לאמה דאמאי מזבן לה לאמה דאי לאו דבריתא ה"ל דאמאי איצטריך לנערה דאמאי מזבן לה לאמה דע"כ לנערה איצטריך ולא לנתארסה ונתגרשה מדאיצטריך בנבדו בה ומיהו אין זה כל כך פשוט לכך נקיט ק"ו דהתם בפשיטות.

תורה אור השלם

1. וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים:
שמות כא ז
2. אלה החקים אשר צוה יי את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנערתה בית אביה:
במדבר ל יז
3. ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר:
דברים כד ב

גליון הש"ס

גמ' דפסר לה בשבתות וי"ט. קשה לי הא מ"מ שייך ניטול מלאכה דהא יכולה לעשות בגרים המותרים לתתון תלוש ולשמור פירות יכדומה דהא שכר שבת ליכא בדרא דאיסורא דאורייתא וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כתב וכו' הא קתני שכתב לה שיבואו:

מוסף רש"י

גובה את הכל. בין כתובה של תנאי ב"ד דהייני מנה לאלמנה ומאתים לבתולה כין התוספת (ב"מ יז:).

זכאי במציאתה משום איבה. פי' ואע"ג דכל זכותא דמתני' ליף מקראי מציאתה אינה אלא תקנתא דרבנן ומבנעוריה לא מצי למילף דבפ' אלו נערות בעי למילף ברשת ופגם וצער שהם של אב מבנעוריה בית אביה ואקשינן אלא הא דאמר ר"ה א"ר מניין שמעשה הבת לאב שנאמר וכי ימכור תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא היא בהפרת נדריה הוא דכתיב. וכ"ת ילפינן מניה ממונא מאיסורא לא ילפינן ובשני' אוחזין תנן מציאות בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו ומציאות בנו ובתו הגדולים הרי אלו שלהן ואמרי' התם לא קטן קטן ממש ולא גדול גדול ממש אלא כל שסומך על שלחן אביו קורא קטן ואע"פ שהוא גדול בשנים וכל שאינו סמוך על שלחן אביו קורא גדול ואע"פ שהוא קטן בשנים: ואינו אוכל פירות וכו'. ת"ר האב אינו אוכל פירות בחיי בתו. ר"י בר"י אומר האב אוכל פירות בחיי בתו במאי קמיפלגי ת"ק סבר בשלמא בעל תקינו ליה דבעל כרחייהו מיתזנא אין נראה לרשב"א דשייך איבה אפילו היכא דקא מיתזנא בעל כרחייהו אלא שלא יטריחוה כל שעה לב"ד במזונות כדמוכח לקמן בפרק אלמנה (דף לה: ושם) דאלמנה מעשה ידיה ליתומים אע"ג דבעל כרחייהו מיתזנא ומעשה ידיה אינן של בעל אלא משום איבה כדאמר בפרק אע"פ (לקמן דף נח:) מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה ולפי' ר"י ניחא ואע"ג דמציאת אשה לבעלה אינה אלא משום איבה [5]ואמר בפרק אלמנה (לקמן דף לו.) דגבי יתומים מיהוי לה איבה ואיבה ההיא איבה לאו משום מזונות הוא אלא דמיא למעשה ידיה אלא איבה דקטנה ובקטנה דידה ודיתומין והכא עם האחים לא חייבין כיון דליכא איבה דמזונות ועוד נראה

תוספות רי"ד

[1] ובי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים. [2] אלה החקים אשר צוה יי את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנערתה בית אביה. [3] ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. [4] איתקוש יציאה להוייה. [5] ואמר בפרק אלמנה (לקמן דף לו.) דגבי יתומים מיהוי לה איבה ואיבה ההיא איבה לאו משום מזונות הוא אלא דמיא למעשה ידיה אלא איבה דקטנה ובקטנה דידה ודיתומין והכא עם האחים לא חייבין כיון דליכא איבה דמזונות ועוד נראה לר"י דמציאתה דומיא דקידושיה דהוי לאב אפילו אינה סמוכה על שולחנו ומעשה ידיה נמי אפילו אינה סמוכה הויא העדפה לאב: **דזכי** ליה רחמנא לאב למימסרה לחופה. פירש בקונטרס דכתיב את בתי נתתי ואע"ג דקרא כשהיתה קטנה כדפרישית לעיל אלא דנלמדו הכי פריך שפיר ועי"ל דהא דפריך לעיל ה"מ קטנה משום דאכתי לא קיים בה שיהא לאב שום כח בנערה אבל הכא דכבר למד שיש לו כח לקדשה תו ליתא לן לאוקמא קרא בקטנה דווקא ולפ"ה דלעיל דזינתה אחר המופה לא הויא בסקילה ע"כ מופה הויא בנערות מדנסקלה על זנות בית אביה ול"ע אמאי לא גמרינן קידושין מחופה: **דמסר** לה בשבתות וי"ט. אע"ג דאמר במו"ק (דף מ: ושם) ושמחת בחגך ולא בחשמן דאין נושאין נשים בחולו של מועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה ודרשה גמורה היא כדאמר בחגיגה (דף מ: ושם) דהוי מדאורייתא איכא למימר דהכא איירי שעה אחת לפני יו"ט שהוא כיו"ט לענין מלאכה דמוספת דאורייתא ובטילה באותה שעה מן המלאכה ל"ע כשמסרה האב לשלוחו הבעל או נשואין בלא סעודה איכא שמחה אלא דאמר בשם מורי הר"ם דמהכא נמי לא ידעינן אלא מכח ק"ו דהשתא זבוני מזבן לה ולי נראה דאי לאו ק"ו דהתם ה"א דאמאי מזבן לה והוה דרשינן מלאמה דמעשה ידיה לאביה אפי' בבוגרת[6]: **כתב** לה פירות כסות ובלים. למאי דמוקי בקונטרס הך בריתא מן האירוסין הא דקתני לקמן אלוחי האב עם אלוחי הבעל כו' מתה אביה יורשה אחיו כרבנן ומיהו בנישואין כ"ע מודו דקתני בסיפא דהיא ואין נראה לר"ת דאי מן האירוסין למה קבעה אמתני' דהכא דאיירי בנישאת ועוד אמאי זכה לרבי נתן הא קתני שכתב [7] שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה והא לא בא ועוד דמסיק אבל הכא משום איחתוני הוא ואי באירוסין אירוסין לא הוי קרי חיתון אלא איקרובי דעתא כדלקמן ברש"א עפ"פ (דף נ.) ואע"ג דבפרק הנושא (לקמן דף קב.) קאמר גבי כמה אתה נותן לבתך כך וכך וכו' דאיירי באירוסין בהיא הגאה דאיתמי אהדדי גמרי ומקנו באמירה יש לומר דה"פ בהיא הגאה שיבואו לבסוף לידי חיתון נשואין גמרי ומקנו אהדדי אף בשעת אירוסין ונראה לר"ת דהך בריתא בנשואין מיירי וטעמא דלא זכה לתנא קמא משום דאמר סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניא זו אלא ע"מ שתהנה בתו ממנה כמו הבעל ולרבי נתן ליתא ליה אומדנא וזכה הבעל וקאמר לימא דבפלוגתא דרבי אלעזר ורבנן קמיפלגי דמ"ד לא זכה כרבי אלעזר ואע"ג דהתוא דר"ל באירוסין והכא בנישואין מכל מקום מדמה להו כי היכי דאזיל ר' אלעזר בתר אומדנא דלא כתב אלא על מנת לכונסה ה"נ אזיל בתר אומדנא שלא כתב אלא על מנת שתהנה בתו ולבתר הכי קאמר למ"ד זכה דעד כאן לא קאמר ר"ל אלא מדידיה לדידה דלא אקני לה אלא ע"מ לכונסה משום חיבת חופה אבל מדידה לדידה אפי' ר"ל מודה דדי לנו באומדנא של חיתון נישואין אע"ג דאיכא תו אומדנא אחרינא די לנו באומדנא זו כיון דהוי

דהוי מדידה לדידיה ולא דמי לההיא דר"א דהוי מדידיה לדידה ולי הוה שייך התם אומדנא אחרינא הוה אמדינן ופסק רבינו תם וכן רבינו חננאל כרבנן דרבי נתן משום דמוקמינן להו כר"א בן עזריה דפסקינן הילכתא כוותיה בפרק אע"פ (לקמן דף נו.) ואע"ג דדחי הש"ס לא דכולי עלמא כר' אלעזר דיחויא בעלמא הוא ואדיחויא לא סמכינן והורה ר"ת הלכה למעשה בחתן אחד שמתה אשתו והיה אבי הכלה מוחזק בגדוניא ופסק לה דלא זכה הבעל מכח שמעתין דהכא ועוד תיקן לא מכח ההלכה שאפי' בעל מוחזק שיחזיר אם מתה בתוך שנה וחזר בו בסוף ימיו מאותה תקנה והא דאמרינן בפ' מציאת האשה (לקמן דף סו.) הפוסק מעות לחתנו ומת חתנו יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך אי אפשי ליתן ופריך בירושלמי ולא דברים הנאמרים הן ומשני כשפסק על מנת לכנוס דמשמע הא אם כנס גובה אחיו לא קשה מידי לפירוש רבינו תם דהתם הרי כתו קיימת והיכא רוצה ליבמה והא דאמרינן בתורת כהנים ותם לריק כתכם זה שפוסק לבתו ממון מרובה ומתה בתוך שנעת ימי המשתה הרי הפסיד בתו והפסיד ממונו ההיא אתיא כרבי נתן ג"כ כרבנן ומיירי שהחתן מוחזק בה ולריך עיון שלא יקשה לרבינו תם דלקמן ברים אע"פ (דף נו.) מוכח דרבנן נמי אזלי בתר אומדנא דחיתון ועוד דחוק קצת לרבינו תם דמה לו להזכיר מדידיה לדידה ומדידה לדידיה הל"ל ע"כ לא קאמר רבי אלעזר אלא משום דלא נישאת לא נישאת אבל הכא דנישאת לא ועוד דכולהו אמוראי דלקמן משמע דאית להו דבעל יורשה משמרה האב לשלומי הבעל ושמא היינו כשהכתובה ביד הבעל ובריתא דקתני התם לקמן אע"פ שכתובתה בידי אביה בעלה יורשה אתיא כרבי נתן[ד]:

שלא כתב לה **אלא** על מנת לכונסה. אין לתמוה בסברא זאת דבכמה מקומות בש"ס מצינו כן ואם תאמר אם כן כל אדם הלוקח פרה מחבירו ונטרפה או מתה אין סהדי שלא על מנת כן לקחה וי"ל דהתם אין סהדי שבאותו ספק היה רולה ליכנס ואפי' אם אומר לו אם תטרף יש לך לקבל הפסד היה לוקחה אבל הכא לא כתב כלל כי אם ע"מ לכונסה ואין דעתו כלל להכניס עצמו בספק וכן [e]ההוא דזבין ולא איעטריכו ליה זוזי והא דפריך בסוף הגוזל קמא (ב"ק דף קי:)[ו] (ה) יתמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה אע"ג דבאותו ספק מסתמא היתה נכנסת בשעת קדושין אומר רבינו יצחק דלא פריך התם אלא משום דהוי דומיא דקאמר התם נתן כסף לאנשי משמר ומת שהוא שלהם ומסיק התם ש"מ כסף מכפר מחלה דאי לא מכפר לימא דאדעתא דהכי לא יהיב דהואיל ואינו תלוי אלא בנותן יש לו ללכת אחר דעתו וכיון שבו תלוי ואי אינו רולה ליכנס בשום ספק ולא דמי לנוקח חפץ ואירע בו אונס דלא אמרינן דאדעתא דהכי לא קנה ומבטל המקח דאינו תלוי בדעת הקונה לבדו דהא איכא נמי דעת מקנה אלא היה מקנה לו לדעתו אם לא יפרש להכי פריך אפיר מיבמה שנפלה לפני מוכה שחין משום דבדידה תלוין הקידושין שברור לנו שהוא לא יעכב בשביל שום דבר שאירע אחר מיתתו כי אינו חושש כמה שאירע אחריו ולהכי לא פריך מאשה שנעשה בעלה בעל מום תיפוק בלא גט דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה כיון דתלוי נמי בדעת המקדש וכן כל הנהו דמייתי התם אין תלוי אלא בדעתו: **תיקנו** מזונות תחת מעשה ידיה. בפ' אע"פ (לקמן נח: ושם) דקאמר רב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר כו' ופריך מהכא ומשני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות והשתא ריש לקיש דפליג עליה התם ואמר מעשה ידיה עיקר אינו מגיה ברייתא דהכא אלא שונה תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה ולכאורה לדידיה יכול הבעל לומר לאשתו אי מעשה ידיך למזונותיך ואע"ג דלא ספקה כיון דקסבר דמעשה ידיה עיקר אבל אי אפשר לומר כן כדמוכח בריש המדיר (לקמן דף ע:) ובפ"ק דגיטין (דף יב.) דבלא ספקה חייב לזונה ול"ל דלא אמר ריש לקיש דמעשה ידיה עיקר אלא לענין שאינה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה: **וקבורתה** תחת כתובתה. פירוש גדוייתה אבל אין לפרש תחת מנה ומאתים דהא אמר לקמן (דף נג.)[ו] דאירוסה אין לה קבורה: **אנוחי** נגחינהו. פירוש עד שלא יהא לו במה להתפרנס ואז יקחם אבל לא בעי למימר דלעולם לינחינהו דא"כ מאי תחת פירות דקתני הא אין לו פירות: **זימנין** דלא מלו ופריך לה מדידיה. אע"ג דעיקר תקנה בשביל דידה כדמשמע הכא וכן לעיל דקאמר בשלמא בעלה תקינו ליה פירי דלמא אשתבאי וממנע ולא פריך לה מ"מ אינה יכולה לומר איני נפדית ואיני נותנת פירות דהא קתני בברייתא פירקונה תחת פירות משמע דאינה יכולה לומר כי היכי דאיכא לקמן דאינה יכולה אשה שתאמר איני ניזונת כו' מברייתא דלעיל דקתני תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה אלמא דאין יכולה והולרך להגיה הברייתא בשביל כך ועוד דבחזקת הבתים (ב"ב דף מט. ושם) ובהזורק בגיטין (דף עז. ושם) לא מצי לאשכוחי שיהא חבר לאשה בלא בעלה דפריך תגרה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומוקי בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכי כתב לה מאי הוי והתניא כו' ומשני בכותב לה ועודה אירוסה והשתא מאי דוחקין לאוקמא הכי ליתא כגון שאמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות ואע"ג דהוה נמי מצי לאוקמא כגון שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה ולא קאמר היינו משום דאין יורד לסברא זו אבל כבר ירד לסברא שהבעל מסתלק מנכסים א"כ ליתא כגון שאמרה איני נפדית כו' אלא ודאי אינה יכולה לומר ריש ליתן טעם אע"ג דלרב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית כו' התם משום דאינה מפקעת לגמרי התקנה אשה אמרה היום איני ניזונת ואיני עושה למחר מעשה ותהא ניזונית אבל אם אמרה איני נפדית ואיני נותנת פירות הרי מפקעת לגמרי תקנת פירות דהא פירות של כל ימיה הם תחת פרקונה ואפילו אח"ל דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה לעולם אכתי יש לומר דלא מצי אמרה איני נפדית שלא תטמע בין העובדי כוכבים [g]א"ג שאני פירות דידו כידה וזוכה בגוף הקרקע אבל מעשה ידיה אינם בעין דלא שייך למימר שיזכה בגוף הידים: **אם** תענה את בנותי. [g]ואם תאמר דאדרבה מהאי קרא משמע דעונתה לאו היינו עונה של תשמיש דבפרק בתרא דיומא (דף עז.) משמע אם תענה את בנותי היינו שימנע מהן תשמיש דמהאי קרא נפקא לן דמגיעת תשמיש המטה קרוי עינוי ויש לומר דה"נ קאמר קרא עונתה לא יגרע דבר שהוא כעינוי כשמונעו ממנה דהיינו תשמיש:

רבי

שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה [a]למאן דאמר לא זכה כרבי אלעזר בן עזריה ומאן דאמר זכה כרבנן לא דכולי עלמא כרבי אלעזר בן עזריה מאן דאמר לא זכה כרבי אלעזר בן עזריה ומאן דאמר זכה עד כאן לא קאמר רבי אלעזר בן עזריה אלא מדידיה לדידה שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה אבל מדידה לדידיה אפילו ר' אלעזר בן עזריה מודי דמשום איחתוני הוא והא איחתני להו: חייב במזונותיה וכו': תנו רבנן [b]תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה [c]וקבורתה תחת כתובתה לפיכך בעל אוכל פירות פירות מאן דכר שמייהו חסורי מחסרא והכי קתני תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה ופירקונה תחת פירות וקבורתה תחת כתובתה לפיכך בעל אוכל פירות מאי לפיכך מהו דתימא מיכל לא נכלינהו אנוחי ננחינהו דאם כן מימנע ולא פריק קמ"ל דהא עדיפא זימנין דלא מלו ופריק לה מדידיה ואיפוך אנא אמר אביי תיקנו [d]מצוי למצוי ושאינו מצוי לשאינו מצוי אמר רבא האי תנא סבר מזונות מדאורייתא דתניא [1]שארה [2]אלו מזונות וכן הוא אומר [2]ואשר אכלו שאר עמי כסותה כמשמעו עונתה זו עונה האמורה בתורה וכן הוא אומר [3]אם תענה את בנותי רבי אלעזר אומר שארה זו עונה וכן הוא אומר [4]איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כסותה כמשמעו עונתה אלו מזונות וכן הוא אומר [5]ויענך וירעיבך רבי

מ"ד לא זכה כרבי אלעזר. דאמר לא כתב לה כתובה אלא על מנת לכונסה ומנה מאתים דתקון לה רבנן הוא דאית לה ליהי נמי לא כתבה לו ודא נדוניא דהנעלת ליה אלא ע"מ חיבת נשואין: כ"ע כר"א בן עזריה. תרוייהו הכי תנאי דלעיל (תרוייהו) כר"א בן עזריה דפסקינן הלכתא כוותיה בפרק אע"פ (לקמן [נו.]): **מדידיה לדידה.** מה שתתן פוסק לכלה בכתובתה: **תחת כתובתה.** תחת הנדוניא שהכניסה לו והיא כתובה בשטר הכתובה והוא יורש: **תחת פירות.** שהוא אוכל מנכסי מלוג שלה כגון נכסים שנפלו לה משניתת או שהיו לה קודם לכן שלא שמתתן לו בנדוניית כתובתה: **דלא מלו.** לא יהא בפירות כדי פרקונה והשתא כי אכלינהו ולא ידיע כמה הוה פריק לה מדיליה דהכי תיקון דאיהו אכיל בין רב בין מעט והוא פריק כל כמה דהוי: **ואיפוך אנא.** מזונות תחת פירות ופרקונה תחת מעשה ידיה ונפקא מינה דאי אמרה איני ניזונית ואיני עושה לא כלום קאמרה: מזונות ומעשה ידיה מצוין. שבויה ואשה שיש לה נכסי מלוג לא שכיחי: עונה

[a] לקמן נח: נט., [b] [וכשאלמנות איתא ופירקונה], [c] [ע' תוס' לקמן נב. ד"ה דלמן], [d] יבלינ"ל נראה מכח קושיות אלו דפי' הקונטר' עיקר והא דקבעי אמתני' משום דלרבנן לא זכה משום דלא נשאת והא דקתני בשאר כן אלא נתינת טעם הוא למילתא דמ"ק דטעם דלא זכה לפי שלא כתב אלא על מנת שיהיו עמה לנים בעלה ולישנא דאחתוני הוי כמו הוצאה דכתיב לא תחתמון בם. גליון, [e] [לקמן לז.], [ו] [ע"ש תוס' ד"ה דאדעתיה], [ז] [ושם ד"ה שאין].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה זמנין וכו' א"נ שאני פירות. עיין ניטין עז ע"ב תד"ה ילה: ד"ה אם וכו' וא"ת דאדרבה וכו'. עיין בדרשות הרלב"ח פ' שמות:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה אלא וכו' הגוזל קמא אלא מעתה יתמה שנפלה:

מוסף רש"י

שלא כתב לה. מוספת דמדעתו אלא על מנת לכונסה [לקמן נד:].

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' טו טוש"ע אה"ע סי' נג סעי' ד בהג"ה:

מט ב מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ב סמג עשין מה ולאוין פא טוש"ע שם סימן סט סעי' ב:

תורה אור השלם

1. אם אחרת יקח לו שארה כסותה ועונתה לא יגרע: שמות כא י
2. ואשר אכלו שאר עמי ועודם מעליהם הפשיטו ואת עצמותיהם פצחו ופרשו כאשר בסיר ובבשר בתוך קלחת: מיכה ג ג
3. אם תענה את בנתי ואם תקח נשים על בנתי אין איש עמנו ראה אלהים עד ביני וביניך: בראשית לא נ
4. איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יי: ויקרא יח ו
5. ויענך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי יי יחיה האדם: דברים ח ג

תוספות רי"ד

וחייב במזונותיה וכו': ת"ר תקנו מזונות תחת מעשה ידיה וקבורתה תחת כתובתה ופרקונה תחת פירות ואמר רבא האי תנא סבר מזונות דאורייתא דתניא שארה כסותה ועונתה לא יגרע שארה אלו מזונות וכה"א אשר אכלו שאר עמי כסות כמשמעה עונה זו עונה האמורה בתורה וכה"א אם תענה את בנותי:

מסורת הש"ס

ה) **עונה האמורה בתורה.** כאן נאמרה עונת תשמיש ולקמן (דף סא:) תנן אימת היא עונה: **לפום שארה.** זקינה קשה לה משאו ואינה יכולה לסבול בגדים רחבים וילדה צריכה בגדים רחבים להתנאות בהם: **לפום עונתה.** לפי העת אם תמה אם לא: **חדשים.** תמיס הם יותר מן השחקים: **דאורחה.** דרך בנות משפחתה בכך: **מאי טעמא דתנא קמא.** דאמר לא צריך: **אורחיה.** לבנות משפחתו עושין כן: **עולה עמו ואינה יורדת עמו.** מבעולת בעלו נפקא לן בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל בפרק אע"פ (שם.): **ה"מ מחייב.** כגון הוא אומר להניק את בנה והיא אומרת שלא להניק ודרך בנות משפחתה להניק בניהם ולא דרך משפחתו: **ודבר אחר.** לקמן מפרש: **זנין.** מזונות: **מפרנסין.** לבוש וכסות: **אבל לא בניו ובנותיו.** שאינו חייב במזונותיהן בחייו: **ולא שאני לך כו'.** יולא מן המקום לדעת היה בידו לבנות על מזונות בניו ובנותיו ואשתו ולא לזה גילה דעתו שאינו רוצה לזונן הילכך אשתו דמיחייב לה בתנאי כתובה אשתעבוד ניכסיה בניו ובנותיו לא אבל נשתטה דילא מן העולם שלא לדעת משתמת ניחא ליה שיזונו בניו ובנותיו משלו: **תכשיט.** בשמיס של אבקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם: **מ"ד תכשיט.** לא יהבינן לאשתו כ"ש שאין עלינו לעשות לדקה מנכסיו. ואמתניתא קיימי: **לא ניחא ליה דתינוול.** אע"פ שלא זה בלבו עבדינן. ולי נראה דאדמר עוקבא קיימי דאמר מי שנשתטה יורדין לנכסיו וזנין כו' וד"א ואיפכא גרסינן מ"ד לדקה כ"ש תכשיט ומ"ד תכשיט אבל לדקה לא התם היינו טעמא דלא ניחא ליה דתינוול: **לפי כבודו ולא לפי כבודה.** בתמיה. מידי דאורחה ולאו אורחיה מי לא בעי למיעבד לה הא ודאי איה יורדת עמו ואפילו למאן דלית ליה עולה עמו לאחר מיתה איה יורדת אית ליה: **האומר.** בשעת מיתתו: **אם מתה אשתו כו' שומעין לו.** דכיון דהוא מת בחייה והיא גוזה כתובתה אינו חייב לקוברה דתנן (לקמן דף סה:) יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה: **נכסי קמי יתמי רמו.** ופשיטא דאין קבורתה עליהם: **אל תקברוהו מנכסיו.** אלא מן הצדקה: **מתני' לעולם היא ברשות האב.**

ואם בת ישראל מאורסה לכהן היא אינה אוכלת בתרומה וחכמי הה כלל זכות אב בנתו: לרשות

רבי אליעזר בן יעקב אומר [1]שארה בכסותה לפום שארה תן בכסותה של ילדה לזקינה ולא של זקינה לילדה בכסותה ועונתה לפום עונתה תן בכסותה [2]ושלא יתן חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים: תני רב יוסף שארה זו קרוב בשר שלא ינהג בה מנהג פרסיים שמשמשין מטותיהן בלבושיהן מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא [3]האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ונותן כתובה: רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל וכו': מכלל דת"ק סבר הני לא היכי דמי אי דאורחה מ"ט דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דר"י לא צריכא [4]כגון דאורחיה דידיה ולאו אורחה דידה ת"ק סבר כי אמרינן [5]עולה עמו ואינה יורדת עמו הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא ורבי יהודה סבר אפילו לאחר מיתה אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכה כרבי יהודה ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא [6]מי שנשתטה בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו [7]ובניו ובנותיו ודבר אחר א"ל רבינא לרב אשי מ"ש מהא דתניא [8]מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין [9]את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר א"ל ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת מאי דבר אחר רב חסדא אמר זה [10]תכשיט רב יוסף אמר [11]צדקה מ"ד תכשיט כ"ש צדקה מ"ד צדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול אמר רב חייא בר אבין אמר רב הונא [12]מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו ב"ד יורדין לנכסיו וקוברין אותה לפי כבודו לפי כבודו ולא לפי כבודה אימא [13]אף לפי כבודו הא קמ"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו ואפילו לאחר מיתה אמר רב מתנה האומר אם מתה לא תקברוה מנכסיו שומעין לו מ"ש כי אמר דנפלי נכסי קמי יתמי כי לא אמר נמי נכסי קמי יתמי רמו אלא [14]האומר אם מת הוא לא [15]תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור: **מתני'** לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות

כמה וכמה דרך דרך מנין אמרת קל וחומר ומה דברים שלא נישאת עליהם לכתחילה אינו רשאי למנוע ממנה דברים שנישאת עליהם לכתחילה אינו דין שאינו רשאי למנוע ממנה ולפי זה תימה בריתא דלעיל דקתני מיקנו מזונות מתת מעשה ידיה דמשמע דמזונות דרבנן כמאן אתיא: **דאורחיה** דידיה ולאו אורחה דידה. פי' בקונטרס דאורחיה בבנות משפחתו אבל אין דרך בבנות משפחתה וקשה דאמאי נקט שני חלילין ומקוננת אחת הוה ליה למינקט לא יפחות לה מדרכו ואומר רבינו תם דאורחיה דידיה היינו אפי' לענין שבשראל אין פוחתין משני חלילין ומקוננת אבל לנקיבות יש שפוחתין וקאמר ר' יהודה לא יפחות משני חלילין אע"ג דאם לא נישאת שמא היו פוחתין לה כיון דנישאת לא יפחות לה כמו שאין פוחתין לו ומיהו הלשון דחוק דקאמר כגון דאורחיה דידיה משמע דאיכא דלאו אורחיה בהכי:

ולא שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת. לקמן בפ' בתרא (דף קז. ושם) דמוקי לה הכא דמי שהלך למדינת הים כשהשרה אשתו ע"י שליש אבל לא בניו ובנותיו משמע דקודם אינה לא היה משרה אותם אבל אם היה משרה אותם גם אלו היינו זנין אותם כיון דניחא ליה ולפי זה צריך לומר הכא דמי שנשתטה דזנין בניו ובנותיו אפי' לא היה משרה אותם מתחלה ואין נראה לר"י דאם לא השרה אותם מתחלה ע"י שליש ולא פירנסם אמאי מפרנסין אותם אלא ודאי איירי כשהיה מפרנסם קודם וכן הכא דמי שהלך למדינת הים מדפריך מינה אהכא דנשתטה ובפ' בתרא דמוקי לה במשרה אשתו על ידי שליש אבל לא בניו ובנותיו היינו בשעה שהלך הים מעות ביד שליש לפרנס בניו אבל קודם שהלך היו כולם ניזונין משלו: **הבי** גרסינן **מאי ולא דבר אחר** וגרסינן נמי ומאן דאמר לדקה אבל תכשיט יהבינן לה דלא ניחא ליה דתינוול דאהכא דמי שהלך איפליגו בה בהכא בפרק בתרא (לקמן דף קז.): **תכשיט.** והא דאמר בפרק המדיר (לקמן דף עא.):

פוסקין קישוטין לאשה היינו כל זמן שהוא עמה שלא תתגנה עליו: **מי** שהלך למדינת הים כו'. אית ספרים דגרסי קוברין אותה לפי כבודה לפי כבודה אין לפי כבודו לא אימא אף לפי כבודה ואין נראה הדא דאמאי נקט מי שהלך למדינת הים אדרבה טפי הוי רבותא דאפי' כשהוא אצלה דאינה יורדת עמו וכ"ש כשאינו אצלה ועוד מאי אפי' לאחר מיתה דקאמר אדרבה טפי הוי רבותא במחיים מלאחר מיתה ועוד דקאמר אימא אף לפי כבודה אדרבה לפי כבודו הוי רבותא טפי דלא הוי אצלה לר' יהודה אבל לפי כבודה דאינה יורדת עמו לא הוי רבותא כולי האי דהא לעיל פריך אי דאורחה מ"ט דת"ק משמע דמילתא דפשיטא הוא ונראה לר"ת דגרסינן קוברין אותה לפי כבודו לפי כבודו אין לפי כבודו לא אימא אף לפי כבודו אבל קשה לרשב"א דאמאי קאמתמה לפי כבודו ולא לפי כבודה אמאי סלקא דעתיה דנקט לפי כבודו דוקא ולא לפי כבודה: **לעולם** היא ברשות האב עד שתכנס לחופה גרסינן. ול"ג עד שתכנס לרשות הבעל דא"כ הוה משמע עד שימסור האב לשלוחו הבעל כדמוכח בגמרא דקאמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תניא הבא על אשת איש כו' לרשות הבעל בעלמא ומתני' דהכא מוקמינן לה בגמרא לענין תרומה לאפוקי ממשנה ראשונה א"כ הוא תיובתא דרב דאמר בגמרא מסירתה לכל חוץ מלתרומה ומיהו י"ל דהא דייק רב נחמן בר יצחק בגמרא היינו מדקתני כיון שנכנסה כו' לכך משמע ליה אפילו מסר אבל הכא דהתני לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל משמע שפיר דהיינו עד שתכנס לחופה: לאפוקי

מסורת הש"ס

א) [לקמן סה.], ב) [לקמן סא.], ג) לקמן דף ד.), ד) [עיין תוס' בכורות נג: ד"ה בתין], ה) שיך לעיל, ו) [בראשית כ].

תורה אור השלם

1. אם אֲחֹתָ֥ת יִקַּח לוֹ שְׁאָרָ֖הּ כְּסוּתָ֑הּ וְעֹנָתָ֖הּ לֹ֥א יִגְרָֽע׃ שמות כא י

תוספות רי"ד

וראב"י אומר שארה כסותה לפום שארה תן כסותה שלא יתן של ילדה לזקנה ושל זקנה לילדה כסותה ועונתה לפום עונה תן כסותה שלא יתן לה חדשים בימות החמה שחקים בימות הגשמים: תני ר"י שארה זו קירוב בשר שלא ינהוג בה מנהג פרסיים שמשמשין מטותיהם בבגדיהם מסייע ליה לר"ה דאמר האומר א"א אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה: ר"י אומר וכו'. מכלל דת"ק סבר הני לא ה"ר אי דאורחה. פי' שדרך בני משפחתה בכך מ"ט דת"ק דאמר לא ואי דלאו אורחה מ"ט דר"י ל"צ דאורחיה ולא אורחה ת"ק סבר כי אמרי' עולה עמו ה"מ מחיים פי' כגון הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניקו ודרך בנות משפחתה להניק בניהם ואינו דרך בני משפחתו. אבל לאחר מיתה לא. ור"י סבר אפילו לאחר מיתה: אמר ר"ח אמר מר עוקבא הל' כר"י. ואמר ר"ח אכר מ"ע. מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובני ביתו וד"א פי' תכשיטי נשים. א"ל רבינא לר"א ומ"ש מהא דתניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות. ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא ד"א. פי' משום דבמזונות אשתו מחוייב בתנאי כתובה אבל בכזונות בניו ובנותיו לא מחוייב. א"ל ולא שני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת פי' יוצא מן המקום לדעת היה בידו לצוות על מזונות בניו ובנותיו ומדלא צוה גלה דעתו שאינו חפץ לזיין הילכך אשתו דמחייב לה בתנאי כתובה אישתעביד נכסיה אבל בניו ובנותיו לא. אבל נשתטה דכיוצא מן העולם שלא לדעת הוא אזל' בהר רובא דעלמא ואמרי' דמסתמא ניחא ליה שיזין בניו ובנותיו משלו. מאי ד"א ר"ח אמר תכשיט פי' בשמים להתקשט ואע"ג דדיה צריך לעשות לה קצבה בקישוטי' כמה נתן לה בשבת כדמפרש לקמן בהמדיר. ה"מ כי איתיה בהדה דניחא ליה שתתקשט וניאותה לה ולא שתתגנה אבל הלך למד"ה כיון דליתיה בהדה לא בעי למיתן לה ונשתטה נמי שאין לו דעת להתאוה

ו) אין אשתו מתקשטת משלו ר"י אמר צדקה מ"ד תכשיט פי' לא יהבינן

תוספות רי"ד (המשך)

לה כ"ש צדקה פי' שאין לנו לעשות צדקה משלו ומ"ד צדקה אבל תכשיט [יהבינן לה דלא] ניחא ליה דתנוול: אמר ר"ה מי שהלך למד"ה ומתה אשתו ב"ד יורדים לנכסיו וקוברים אותה לפי כבודו. לפי כבודו ולא לפי כבודה. פי' בתמיהה והרי אינה יורדת עמו. ואם דרכה שתקבר בשירין ואין דרכו אמאי לא קברה לה לפי כבודה ואפילו למ"ד דל"ל עולה עמו לאחר מיתה אינה יורדת א"ל. אימא אף לפי כבודו. וקמ"ל עולה עמו אפילו לאחר מיתה: אמר ר"מ האומר אם מתה אשתו אל תקברוה מנכסיו שומעין לו. פי' דכיון דהוא מת ברישא והיא גובה כתובתה אין היורשים חייבים לקוברה דתנן יורשי' יורשי כתובתה חייבים בקבורתה מ"ש כי אמר אפילו לא אמר נמי מסתמא נמי לא קברי' לה דנכסי קמי יתמי נפלי ואין היתומים חייבים בקבורת האלמנה. אלא האומר אם מת אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו. לא כל הימנו להעשיר את בניו ויפיל את עצמו על הציבור: **מתני'** לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל דתנן הבא על אשת איש כו' לרשות הבעל בעלמא ומתני' דהכא מוקמינן לה בגמרא לענין תרומה לאפוקי ממשנה ראשונה א"כ הוא תיובתא דרב דאמר בגמרא מסירתה לכל חוץ מלתרומה ומיהו י"ל דהא דייק רב נחמן בר יצחק בגמרא היינו מדקתני כיון שנכנסה כו' לכך משמע ליה אפילו מסר אבל הכא דהתני לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל משמע שפיר דהיינו עד שתכנס לחופה:

ג א מיי' פי"ג מהל' אישות הל' ו סמג עשין מת טוש"ע אה"ע סי' עג סעי' ח:

נא ב טוש"ע שם סי' עו סעי' יג:

נב ג מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ח סמג לאוין פח טוש"ע שם סי' ע סעי' ו בהג"ה:

נג ד מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' עא סעי' ג:

נד ה מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סי' ע' סעי' ה:

נה ו מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ז טוש"ע שם סי' ע סעי' ה ו:

נו ז מיי' פי"א מהל' נחלות הל' יא טוש"ע חו"מ סי' לז סעי' עו:

נז ח ט מיי' פי"ד מהל' אישות הל' כד סמג לאוין שא טוש"ע אה"ע סי' פט סעי' ג:

נח י מיי' פי"א מהל' זכיה הל' כד סמג עשין פב טוש"ע יו"ד סי' שמח סעי' ב וטוש"ע חו"מ סי' רנג סעי' ל:

ז) אינו מוכן דהא נמי שמתה תניא דנותנים לאשתו גם דבר אחר ואולי דגי' אחרת הי' לו בכאן וי"ע.